

Nacsinák Gergely András

SZÉLANGYAL

2023-08-26 | NOVELLA

Elnézem, ahogy ül és ír.

Minden egyes nappal és minden egyes lappal ugyanazt a hiábavaló kísérletet ismétli újra meg újra. Szavakból gátat az időnek. Csakhogy a szavak, legalábbis azok, amelyeket ő ismer, homokszemek. Tengerparton építenek így homokból falat a hullámok elé a gyerekek, de a víz átszivárog a homokgátakon, és az építmény helyén másnap reggelre csak egy bucka vagy annyi sem marad. A homoknak nedvesnek kell lennie, hogy építeni lehessen belőle; a szavak ugyanígy átítatottak idővel, hogyan is tudnának akkor gátat vetni neki. Nedves homokból várat a tenger ellen – mégis újra

meg újra megkísérli, reggel és délután, és alkonyattájt, amikor látni szoktam tereken, kávézók teraszán, könyvtárak asztalánál ülve; elszántan ír egy kisalakú, kézbe simuló fekete füzetbe, vagy kopogtat a kopott billentyűzeten, kissé görnyedten, fejét előre ejtve, ráncolt homlokkal keresi a megfelelőnek gondolt homokszemcséket, hátha, hátha. A napok évekké, a lapok könyvekké sokasodnak. Másnap, harmadnap nyom nélkül mossa el az idő, amit írt. De micsoda elégtétel és megkönnyebbülés, ha egyszer, ugyanarra a partszakaszra tévedve fölismeri a fövény egy pontján tulajdon keze munkáját egy-egy formátlan buckában vagy bemélyedésben. Valamit mégiscsak meghagyott a tenger, ez a végtelen képtelenség, a semmirevaló homoksáncból, amit nagy műgonddal, szót a szóhoz tapasztva, sajtó derékkal tegnap építgetett. Büszkén néz körül akkor, hogy ekkora ellenfélen ideig-óráig kifogott egy maréknyi homok.

Nem is elégtétel ez: már-már diadal.

*

Ha nincs kéznél tengerpart, fövény, az írás is megteszi.

Tudom, mit ír. Nagyképűen az *Adriatica* címet akarja neki adni, mert néhány hete egypár napig látta az Adriát. Nem törődik azzal, hogy naponta millió ember látja, és hogy e millió közt ezerszámra akadnak honfitársai; és hogy közülük számosan nem úgy járulnak a tengerhez, mint Esti Kornél, akinek felindult szavait újra meg újra elolvassa tizenvalahány éves kora óta – *thalatta, thalatta* –, hanem úgy járnak oda, nyeglén, mint a legközelebb eső strandfürdőbe, tunyulni. Nem számít neki, hogy más is látta már őelőtte, és hogy ezeknek a másoknak szemében az Adria kékje esetleg közönséges kék, a tenger is közönséges víz, használják, mint a papírzsebkendőt, mint az aszfaltutat, mint képernyővédőt. Mindez nem érdekli, az ő bajuk. Számára az eltelt napok ajándéka egy új tenger fölfedezése volt, pontosabban a tenger egy új lehetőségéé. Más partok, más kikötők nyíltak meg előtte. Nincs két egyforma horizont, mormolta, mielőtt fejest ugrott a parti szikláról a tintakék vízbe. Az *Adriatica* címet ugyan nem kötötte az orromra, de ott virít a dokumentum tetején, amikor elmenőben átpillantok a válla fölött; észre sem vesz, úgy elmerült a homokszavak egymás mellé rakogatásának kétséges műveletében. Épül a sánc, a tenger miatt, sokasodnak a betűk. Átszivárog a szavakon az idő. Szétmállasztja a mondatokat. Még mindig hiszi, annyi félig-meddig sikerült, vagy egyenesen meddő kísérlet után is, hogy rá lehet bukkanni az odaillő szavakra – talán a tengerparti kavicsok között, a tarisznyarákos móló mellett, vagy a part menti fenyvesben járva –, a megfelelő szavak megfelelő kombinációjára, még ha kissé időigényes is, és ha számos fiaskón keresztül visz az út, de azért újra és újra nekigyürkőzik írni valamit, amin nem fog a tenger. Valamit, ami szavakból áll ugyan – a mindennapi, vagy a ritkább szavakból, melyeket ismernie adatott –, mégis horizontja van, árnyalatai vannak, zúg, surrog, morajlik, és a mélyéből furcsamód fölfelé ragyog. Ambiciózus, mindenesetre. Nézem, miközben ír, és irigylem, mert most is a tengernél van, és persze szánom is, mert nincs a tengernél, lehet, hogy nem is volt. Az is elképzelhető, sőt valószínű, hogy akkor is csak a szavaknál járt, és Esti Kornél szavain át, költők és történetírók és filozófusok soraiban, fodrozódó felszínként csillogott előtte a tenger, és ő nem látta, mert gondolatban akkor is ezt a mihaszna várat építette.

*

Amikor újra megjelent a városban, egy reggel épp a szomszédos asztalnál telepedett le. Meg sem érkezett asztalára a kávé – ahogy kérni szokása: „eszpresszót, óvatlan mozdulatnyi tejjel” –, már íráshoz is fogott. Az álmos pultos épp akkor töltötte fel bársonyos barna szemekkel a kávémasinát. Amikor elkérte a cukrot az asztalomról, megkérdeztem, min ügyködik. Voltak egypár napot a tengernél, felelte. Nem kérdeztem rá a többes számra. Ami azt illeti, időm se lett volna, mert szokatlan lendülettel kezdte magyarázni, hogy hihetetlen, alig pár óra utazással már tengerhez lehet jutni, ő erről hallott már többektől, de most látta, hogy csakugyan így van. Azt hiszem, az ő tengerei mindig messzebb voltak, ha egyáltalán léteztek: az Égeikum, a Líbiai-tenger, a Fekete-tenger; ezeket rendszeresen még messzibbé és elérhetetlenebbé írta, vagyis fogalmai szerint egyre igazibbá. Mindössze hat óra, magyarázta lelkesen, az szinte semmi: Sopronból elvonatozni Pécsre körülbelül ugyanannyi idő, talán több is. Az ember reggel még itthon, ezen a vigasztalanul tengermentes vidéken ébred, összepakolászik, és a reggeli tea ízével a szájában maga mögött hagyja a Dunát, a Balatont – ezt az elbűvölő játéktengert –, hogy pár óra múlva, a hegyek másik oldalán egy sokkal tágasabb világba érkezzen, ahová nemcsak látogatóba járnak, hanem otthon is vannak a színek.

*

Kértem, hogy ne tegye.

Ne próbálja megírni a színeket, de ahogy ismerem, ezt elengedte a füle mellett. Én se állok neki megfesteni az *Értekezés a módszerről*-t, érveltem. Ő viszont a fejébe vette a dolgot: két hete van itthon, mondta, és kétségbeesve tapasztalja, hogy kezdenek kifakulni benne a színek. A hétszínű tenger, a babérerdők és pínéák rózsabogarhátzöldje, az ég makulátlan zafírja, és a gyöngyházfényű sziklák. A leanderek, amelyek itthon lemondóan, szinte csak kötelességtudatból nyitnak egy-egy vérszegény virágot, ott eszelős kárminpiros- és ciklámenszínekben virulnak, és a kertek kőfalain át úgy omlik az utcára a bíbor murvafürt virágdagálya, mintha odabent fölrobbant volna egy festékes vödör.

*

„Két hét telt el: a konyhaasztalon vízbe állított babérágak levelei még smaragdzöldek, mintha frissen lettek volna leszakítva, de a rozmarin hegyes levélkéi már kiszáradtak. A szárazföldre átlopott tengeri ereklyék, a kavicsok, kagylóhéjak, rákollók, csorba csigaházak vaksin hevernek itt meg ott – mintha csakis a víz és a nap tudna életet lehelni beléjük, csak a hullámok robaja meg a fény, de hát ezen nincsen mit csodálkozni: az embert is ez a kettő hozza vissza az élők sorába, a nap meg a tenger,

és amikor hátat fordít e kettőnek, visszavonulva a naptalanságba-tengertelenségbe, idővel maga is megvakul, kifakul, hervadásnak indulnak benne a színek, és igyekezni kell, hogy az asztalon kitartó babérágacskák példáját kövessük, ne jussunk a kelleténél hamarabb a rozmaring sorsára.”

*

Ezek mindössze szavak, mondom neki; az embereket nem érdeklik a színekről szóló szavak, el sem olvassák majd, mert az embereket leginkább az emberek érdeklik, mohón és szégyentelenül érdeklődnek elsősorban a többi ember esendősége iránt, és a történések pillanatnyisága az, aminek nem tudnak ellenállni, kiváltképp, ha azok az esendőség történetei. A színekről szóló szavak ellenben, a hangokról szóló szavakkal együtt, figyelmeztettem, rendszerint hidegen hagyják őket, és ez voltaképpen érthető. A konkrétum kell, az utalásoknak, jelképeknek leáldozott, az emberek manapság azt szeretik, ha valami az, és csak az, aminek látszik. Kérdezte, festő vagyok-e. Kitérő választ adtam: mindenesetre rokon, amennyiben kihalófélben lévő szakma. Eltűnünk mind a balfenéken, de legalább elegánsan tűnjünk el, ne kétségbeesetten kuncsorogva a figyelemért.

Erre Csontváryval hozakodott elő. Ha így van, miért zarándokoltak el most is annyian a cédrusokhoz? Tömegszuggesztió, hájp, sznobéria – legyintettem. Úgy vettem észre egyébként, szelfizni mentek elsősorban. Ebből tudni lehet, hogy nem látni mentek, hanem látszani, nem a képekért mentek, hanem az eseményért. Egy kissé szofisztikáltabb eseményért, a sok közül. És talán, egyeztem bele, talán néhányan a színek miatt.

*

Gyanítom, Csontváry csupán azt festette, amit látott, és ahogyan látta, pontosan azt és úgy, mondta, se többet, se kevesebbet. Gondolom, ezt is meg akarja írni: ahogy Pestből még föl sem ocsúdva, a napfény bőségétől szédülten kiszállt az autóból, és egyszerre a traui képek szivárványházfalai között találta magát, egy széle-hossza nincs Csontváry-vásznon. A sikátorokban eszébe jutott a festő egyik jegyzete: az athéni „Jupiter-templom” ábrázolásánál először sikerült elérnie, „hogy vásznat már nem lát a szemlélő”. Ezt talán úgy értette, persze ki tudja, hogy nem *festményt* lát, aki ránéz, vagyis nem festéket és vásznat, hanem a fény akadálytalan metamorfózisait. És hogyan szándékozik összekötni Csontváryt az isztriai városkával meg a reggeli teával?, érdeklődtem. Arról egyelőre fogalma sincs, vont vállat, de egészen álomszerű volt, ahogy a három-felől-is-tengermosta város utcáin kis ideig csatangolva, elveszve ezen a háromdimenziós palettán, egyenest belegyalogoltak a tengerbe, mert az utca másik oldalán házak helyett egyszer csak tenger történt, és a selymesen villogó kavicsokon át, inget-gatyát padra levetve egyenesen mentek tovább az azúrba, végre-valahára. Másnap délelőtt, a három öböllel odábbi városkában, mely az előző szakasztott, bár kiforrottabb másának bizonyult, volt ideje elmélázni az adriai árnyalatokon. Az ember elkezd valamit, házat épít, bevakolja, kiszínezi, de munkáját évek-évtizedek múlva a nap fejezi be. Vagy be sem fejezi. Csak érleli az épületeket, mint egy öreg gyümölcsösben a termést, száz meg száz évekig, ki tudja, miféle szüretre várva. Addig pedig szüretelhet a szem, minden évszakban, minden pillanatban: Csontváry is szüretelt a színekből, és bőségesen vitt belőlük haza.

*

„Ez ám a napút-festészet. Távolabb, az égei partokon a házakat meszelik, a falak dolga visszaverni a napsugarakat, minden ház tajtékfehér, a falvak pedig sókristályok, kicsapódva a sziklák peremén. A Mediterráneum közepe más, itt mintha munkatársak volnának ők ketten, az ember meg a Nap, egyik a másik segédje, de hogy melyik kié, ki a mester és ki a famulus, azt lehetetlen megmondani. Minden lehetséges, a házfalak és ablaktáblák minden színösszeállítása, kaleidoszkópok a városok a tenger angyalának kezében; nincsen két egyforma utcarész, mert a külön századokban emelt házakon más és más korú spaletták nyikorognak; minden házra évszakonként más szögben tűz a napfény, szikkaszt a szél, meg az eső; más ritmusban kezd érni, hevülni és hűlni, másféleképpen mállik a vakolat, a festék, másmilyen földrészek sziluettje tűnik elő kartográfiai kísértetként a homlokzaton. A spaletták mindig behúzva, vagy épphogy résnyire nyitva; talán mert nyár van, talán mindig így vannak – némelyik éppen úgy fest, mintha legutóbb valamelyik cinquecentóbeli nagynéni igazította volna megfelelő állásba, és a megboldogult iránti kegyeletből azóta sem nyúlt hozzá senki. Meglepve láttam, hogy ahol nincsen ablak, de illene lennie, oda hamis spalettákat mesterkedtek kőből vagy vakolatból, hogy az épület megszentelt arányain ne essék

csorba; az ablakkeretek ismétlődésének ritmusát ne zilálják szét afféle praktikus apróságok, mint hogy a háznak azon a fertályán esetleg nincsen szoba. Nehéz észrevenni ezeket – csak az árulkodó, hogy másképpen pattogzik róluk a festék, mint vetemedni kész társaikról. Kikerülhetetlen festőiség uralkodik itt, arányok és árnyalatok spontán bálja, északabbra az ilyesmit hányavetiségként könyvelnék el, a hámló falakat és rozoga nyílászárókat haladéktalanul városképíleg restaurálnák. Így járnak azok a helyek, ahol szóhoz sem jut a Nap, nemhogy munkához állhatna. Hát ezért utazott Csontváry is, egy-két kontinentális szárnypróbálgatás után inkább délre.”

*

Mint mindenki, alighanem ő is az elmúlást igyekszik kicselezni ezzel a szorgos betűrakosgatással reggel, délután, estébe nyúlóan – igyekszik a halálnál gyorsabban írni. Életsrabble-t játszik. Ez sem jött össze még senkinek, lásd a hullámok és homokvárak dialektikáját. Ezért bátorkodtam közbevetni, hogy azok a part menti városok is, legyenek bár kaleidoszkópok, éppenséggel a tengerrel dacolva épültek olyanoknak, amilyeneknek: lakóik nemhogy ösztáncra törekedtek volna a szelek, fények, viharok keringőjével, hanem mindent megtettek annak érdekében, hogy sikerüljön elzárkózni előlük. A keskeny utcák cikcakkjainak egyedüli értelme, hogy beléjük tévedve megjuhászodjon a bóra, a tramontana, a misztrál, lehetőleg utat se lelve a város szívéig; agyafúrt erődök ezek a városkák, a tajték, a tikkasztó hőség, a kápráztató déli fény kijátszására. Megszívlelendő lecke: ahhoz, hogy élni lehessen, egy pillanatra sem szabad megfélekezni a tengerről, ám nem árt óvakodni tőle. Egyszer, egy másik parton, az Áthosz-hegyen mondta egy szerzetes, hogy jobban esik neki, ha a cellájának ablaka az erdő felé néz, mert ha a tengerre nyílik, a tenger nem hagy nyugtot neki, felkavarja az emlékeket. Az emlékek, mint martalócok bukkannak fel a végtelenből, megjósolhatatlanul, de rendes időközönként. Veszedelmesebbek a néhai török, arab, katalán kalózoknál, mert jeltelenül, hangtalanul, széljárástól függetlenül rohanják meg a gyanútlan partonjárót. A tenger lehetőség, a lehetőség pedig kísértés – habár többek szerint a kísértés éles peremű kagylóhéjában akadhatni rá az üdvösségre.

*

„Hogy mi minden lehet a csukott spaletták mögött, abba biztosan nem fogok soha bepillantást nyerni. Beóvakodtam egy nyitva hagyott ajtón. Rozoga, századosnak tűnő lépcső vitt az emeletre, a lépcsőfordulóban kacatok, ebédzag, ötletszerűen kirakott postaládák, félhomály. Szürke cirnos soványkodott a fal tövében. Fentről idegen párbeszéd zajai szűrődtek le, nem éppen higgadt párbeszédé. Nem is merészkedtem tovább: a továbbiakban inkább kívülről vizslattam a homlokzatok titkát. Úgy képzem, a félig csukott zsalugáterek mögött tétován lakott szobák vannak, egységes bútorzatuk a csend; és mert senki nem nyit ablakot, az idő is leülepszik lassan; finom porként lebeg a tárgyak fölött az ottfelejtett idő, amelyért nem jött az utolsó ajtónyitás óta senki. Csaknem biztos vagyok benne, hogy ilyen helyiségekben még tulajdonosaik is csak lábujjhegyen, és csak néha járnak. Ezekben a mai élet számára túlságos házakban persze biztosan akadnak szögletek, amelyeket mintegy erőszakkal szakítanak ki maguknak a jelen élet számára, mert mégsem árt élni valahol; ebédzaggal, babakocsival, rádióval, led-izzókkal zajlik az idő visszahódítása, de azt hiszem, sikertelenül; mert minden zaj és motozás ellenére a házak hallgatnak, más,

lassúbb, fajsúlyosabb időket zárnak magukba, úgyszólván álmodnak – az a kényszerképzetem, hogy ha egy ilyen csukott spalettás szobában egy órát helyeznék el, csakhamar lassabban járna, amíg észrevétlen meg nem áll.”

*

Mesélte, hogy valamelyik sikátorban betévedt a Madonna della Neve-templomba. Ez egy ilyen hely, biccentett elégedetten, minden átmenet nélkül az ember útjába akad egy tizenötödik századi templom, egykorú freskókkal. Semmi felhajtás. Egy gazdag, bizonyára szépen szende hölgy magánáhítatának kedvére épült hajdanán, léleküdtőnek. A nagy, mozdulatlan nyárban kellemesen hűvös Havas Boldogasszony-titulust viseli, és ezzel innét, az Adria csücskétől egy csapásra Rómában találjuk magunkat, a Santa Maria Maggiore helyét kijelölő augusztusi hóesésben. De nem ez a lényeg, legyintett. Hanem meg fogja írni a szobányi templomot a reneszánsz freskóval, egyenest a csilingelő nevű századból, az angyali üdvözlettel, amely egyetlen jelenet csokrába szedi a város színeit: az angyal szárnya az épületek halvány cseresznyepirosa, köntöse a felhők itt-ott szürkébe játszó fehérre; a lugas-zöld, a sárga okker, a tetőcserepek vöröse mind tiszteletüket teszik a képen, s a vonakodó Szűz bő köpenyének mélykék hullámaiban félreismerhetetlen a várost mosdató tenger. A szépen szende hölgynek ki sem kellett tennie topános lábát az élet vehemensebb aspektusaiban bővelkedő utcákra, a Szűz és az Angyal e nyugodt kettősében anélkül is viszontláthatott mindent. Apropos, angyal – fordult hozzám. Lehetséges-e, hogy a templomtorony tetején szélangyal legyen? Utóbb (Triesztben talán? Vagy másutt?) látott még hasonlót, és ott is az volt a benyomása, hogy a megtermett arkangyal szélirány szerint forog a város felett. Két roppant szárnya két vitorla, karja a háztetők fölé kinyújtva, mutatóujjával bök a szélre. Így igaz, feleltem. A dalmát partokon, meg Velencében is találkozni alkalmazott arkangyalokkal. Csak Velencében magától értetően több van belőlük, és mind aranyszínben pompázik. Ha az angyal a szárazföld felé néz, szép idő várható: ellenben ha a tetők felé nyújtja ki kezét, óvó mozdulattal, arccal a tengernek, eső, vihar tollázkodik a láthatár mögött. Ez különösen felvillanyozta: hogy ezek a minden hájjal megkent velenceiek nem átallották még az angyalokat is munkára fogni a kikötőikben. Persze, ők megtehették: elvégre volt idő, amikor az egész Adriai-tengert Velence öblének tekintették (úgy is nevezték), hosszúra

nyúlt felvezetésnek az önmaga tükörképére épült városhoz. A dalmát és isztriai kikötők füzére, amelyek apró gyöngyökként tarkállottak a partvidéken, egytől-egyig őriztek és megismételtek valamit Velencéből, de csak ötletszerűen, hézagosan, elnagyoltan, mint amikor valaki egy távolba tűnő, fakuló emléket igyekszik fölidézni, egy régen hallott verssort elmondani. Észak felé haladva az emlékezés is egyre tisztább lesz – elvégre Észak az emlékezés hazája. Ami délen, a lón-tenger közelében elnagyolt reminiscencia, az a lagúnákhoz közeledve már konkrét ismétlődés; vagyis egyre több és több lesz a városokban Velencéből, mintha a plótinosi hierarchia grádicsain egyre közelebb jutnánk ahhoz a sóvárgott, de soha el nem érhető Ősképhez, vagy – más szemszögből – mintha átok ülne ezeken a kikötőkön, mintha a Serenissima kétes bűbája ejtette volna rabul, Velence megfertőzte szépséggel és romlottsággal, a szépség és romlottság sajátos keverékével, ami testet ölt ezekben a félig-meddig nyitott, de soha ki nem nyíló és soha egészen be nem csukható, kopott spalettákban, az utcák és a tenger ellentmondásos viszonyában, a mohóság és elegancia képletében, amely egy szárnyas oroszlán képtelenségében ölt testet, valamint a fölöslegesen elegáns campanillékben, amelyek csúcsán egy-egy hatalmas angyal őrködik.

Akik szélkakas helyett arkangyalt dolgoztatnak, bólogat, azoktól minden kitelik.

*

„Velence sótartója ez a város, kissé túlméretezett sótartó ugyan, de ez illik Velencéhez. Innen szerezték be ugyanis a szükséges sókészlet kétharmadát. Miért éppen innen, nem tudom. Azt sem, hogy mire kellett ennyi só egy városnak, ami végtére is sós vízre épült, nem lett volna olyan bonyolult onnan kinyerni némi sót. Talán alantas munkának gondolták. Talán csak megszokták, hogy mindent máshonnan kell hozatni, és minél távolabbról, annál kívánatosabb. Egy város számára, amely tengerből nőtt ki, természetes, hogy a messzeség az egyetlen valóság, tehát minél távolabbi valami, annál igazibb. Egy város, amely a valóságát máshonnan szerzi be: lásd Szent Márk ereklyéit, melyekért egyenesen Alexandriáig kellett hajózniuk. Ebből a szempontból Velence kissé hasonlít az írókra. Akárhogy is, az itteni polgárok tollasodtak, terebélyesedtek a velenceiek só-éhségén, egy-egy cifrább palota, tágas piazza is kitellett a sóból, és divatba jött a házak oromzatán, a balkonokon, de mindenekelőtt a kétszárnyú kapuk zárókövén megfaragni az épület lakóinak arcmását. Még nem egészen portré, már nem pusztán kapubálvány; átmenet a kettő közt, fürge- vagy nehézkezü kőfaragók kedvtelése vagy kötelessége. Aztán a többé-kevésbé eltalált arcvonások, amelyek elsüllyedtek az időben, porrá omoltak a földben, a szélfaragók és esőcsiszolók révén nyerték el mostani alakjukat, ami nem kőbe vésett pontosság, befejezett sors, hanem észrevétlen és szüntelen átalakulás. Vajon az arcok egykori gazdái ráismernének-e önmagukra? Vagy tengeri széllel és esőcseppekkel átrajzolt vonásaik torz és idegen színben tűnnének fel számukra? Vajon közelebb juttatta-e önmagukhoz, vagy ellenkezőleg, távolabbra sodorta ez a két szenttelen, az emberi arc egyszerűségét nem ismerő alkotó? Az egyik erkély felett kacéran mosolygó leányfej, nyakán gyöngysorral – azok a gyöngyök akár még kallódhatnak is valami szelence éjszakájában, de a kecsesen ívelt nyak mindenképp a múlté; mellette, a szomszédos erkélyajtó felett ifjú vitéz, ereje teljében, hetykén a feje búbjára tolt sisakkal – ezt a fejet pedig éppenséggel szablya választhatta el a nyaktól, ha nem igazította helyére időben azt a sisakot. A lecsorgó esővíz feketére mosdatta őket itt meg ott, de a leány fogai, amelyeket résnyire nyílt ajka látni enged, makulátlanul csontfehérek.”

Nap nap után: reggel, kora délután, alkonyatig. Rekkenő nyárban és latyakos tében és az év nagy fejezetei között fellapozódó valamennyi szivárványszínű napon látom, ahogy a papír vagy a klaviatúra fölé hajol; napról napra makacsul újraírja magát, szavakat méricskél, válogat közöttük, mint a tengerparti kavicsok közt, keresi, melyik a legvillogóbb, legtarkább, a leginkább kézbe simuló, legszebben ugyanolyan. Napról napra újraírja önmagát, pedig szíve szerint napokká, összé, tavasszá, a leginkább pedig tengerré írná át magát, ezért nyüstöli a betűket, és csöndesen irigykedik azokra, akiknek ez – szerinte – hébe-hóba sikerült. Jegyzetfüzetének valamelyik lapján szerepel egy tenger-antológia szerzőinek hevenyészett névsora: Michelet, Keats, Melville, Lawrence Durrell, Matvejevic, Margis, és még további nevek, némelyikükről tudni vélem, másokról inkább sejtem, kicsodák és néhányukról fogalmam sincs. Szinte olvashatatlanul filigrán betűkkel írt idézetek is szerepelnek azokon a lapokon, következetesen név nélkül, ki tudja, mire akarja használni. Ez néha csupán egy-egy kiragadott verssor: *„Míg kedvem-szegetten ültem, a könyvet behajtva, / tekintetem a széles tengerre tárult”*. Máskor annyi sem, csak néhány kósza szó: *„Mikor szemed a kínoktól sötét, legelje hát a tenger távolát”*. Elvértve egész bekezdés: *„Zsálya, mirtusz és fenyők illata, a só az ember bőrén, a szél, ahogy szárazon az arcába csap, a kabócák állandó éneke, rendületlen, mint a nyár méz- és bronzszíne – réges-régi gyerekkor emléke jön a tenger felől, régebbi, mint kinek-kinek az elmúlt vagy még csak eljövendő gyerekkora, valami nagy, fenséges világ emléke és előérzete...”* Egy jövendő könyv kontúrjai?

Egyszer azt mondta, elvesztegetettnek érzi a napot, amikor egy sort sem ír. Sejtelmem sincs, mit remél a szavaktól. Időnként félórát is ül a papír fölött anélkül, hogy egy árva betűt leírna. Ezt fanyar mondatokkal kommentálja. „Ha az ember írással foglalkozik, örök hátránya lesz mindenki mással szemben, hogy nem látszik rajta, amikor dolgozik, csakis az, amikor ír”. Vagy ekképp: „Az írás olyasmi tevékenység, mint a gyémántcsiszolás. A kéz újra meg újra átmegy, egyre nagyobb figyelemmel és egyre finomabb eszközökkel ugyanazon a felületen, hogy egyre pontosabb és tündöklőbb darabot kapjon. Az egyetlen, ám nem elhanyagolható különbség, hogy a gyémántcsiszoló tudja, hogy gyémántot csiszol, és nem mondjuk, egy törött borosüveg aljára áldoz napokat”. Amikor ilyeneket mond, tudható, hogy nem talált vissza a szöveg ösvényeire, kívül rekedt, és most kénytelen kívülről nézni kissé komikus önmagát. Szavakat tapaszt egymáshoz egy láthatatlan tengerparton. Miközben annyi minden mást lehetne tenni a nyár fénylő borostyánjában foglyul esve: valódi tetteket. Valódi köveket megmunkálni, valóságos ösvényeket járni, félig teli borospoháron át figyelni a végtelen délutánt; de nem vásznakra festett színek visszatértére várni, nem képzeletbeli nőknek udvarolni, vagy legalább olyan szavakat keresni, amelyeket el is olvas valaki, és aki olvasás közben úgy érzi, igen, éppen ezeket a szavakat kereste. Tengerrel átitatott szavakat, amelyek nyomot hagynak az éjjel

átvonuló vihar után is a parton, egy másik ember partjain – mert nem másvalami helyett állnak, nem a színek, az érzések, vagy a pillanatok dublórei, hanem abból vannak, csakis abból, ami ellen kimondjuk őket. Ami végül is a nyelv állandó és következetes paradoxona, valamint meghatározása egyúttal.

Most hát így ül, a szavakon, vagyis önmagán kívül rekedve. Hiába írt tele annyi lapot ott a tengernél, sóhajt, hiába igyekezett az apró, észrevétlen és illanásra hajlamos dolgokat rögzíteni a papíron, a tenger által ideig-óráig otthagyt pillanatok, semmire se jutott; az odakörmölt szavak súlytalanok, peregnek, mint a száraz homokszemek – ha szélroham támadna, szétvinné mind a papírról –, és azokhoz hasonlóan egyetlen értékük, hogy onnan, a messzi partról származnak, hogy a távolból hozta haza. Ez azonban csakis az ő számára jelent valamit, úgy, mint a kavicsok és csigaházak, senki másnak nem mondanak semmit, jelentésük át nem ruházható.

névtelen angyalok

Hát akkor vegye tudomásul, mondom neki, hogy a szavak: angyalok. Nem lehet csak úgy munkára fogni őket. Legalábbis nem mindig. És nem akárkinek.

Nem lehet mindenki mindig velencei, hogy a messzeségből hozza magával, ami az élethez szükséges. A tengermenti angyalokat nem a velenceiek találták ki: szárnyas teremtmények a tajtékból elővillanó delfinhátakon már az ókori padlómozaikokon is felbukkannak, mindenütt a partvidéken. A derűs öblök angyalai, a lagúnák mélabús angyalai, az alkonyatkor tükörként feszülő vízre kifutó halászbárkák szótlan angyalai; az estelente gyertyát gyújtó özvegyekkel virrasztók, a tüskés cserjésekben gubbasztók; mólók és rakpartok elzüllött angyalai, aztán a barlangok, olajligetek, elhagyott szentélyek, álmodó házak, gazverte udvarok mélyén bujkáló névtelen angyalok, a ciprusok zöld árnyékába faragott temetői angyalok. Az, amelyik a toronysisak gömbjén egyensúlyozik, mindőjükre vigyáz, nem csoda hát, ha díszhelyet kapott: évtizedenként leszedik, kifényesítik, megolajozzák, hogy akadálytalanul mozdulhasson együtt a nyughatatlan széllel, hogy a horizont egész tartománya az övé legyen. Tiszta időben ellátnak Aquileia tornyaiig, fürkészik a lagúnák párás labirintusát. Télen az Alpok hóborította csúcsait. És legfőképpen: a part szeszélyes kanyarulatai fölött látják a következő öböl

következő templomának toronysisakján álló következő angyalt: nincsenek egyedül. Az angyalnak a szél parancsol, a szélnek a tenger, a tengernek pedig az angyal, így teljes a kör, így megbonthatatlan. Valójában senki nem fog munkára senkit, egyik sem előbb való a másiknál.

A szavak is angyalok: hírvivők, küldöttek, a távolság lakói, őrzői annak, ami nem a miénk. Nem is mi építünk gátat a fövényre, hanem ők játszanak a tenger partján melénk, örökkön-örökké.

Másképpen néz ki minden onnan, a szavak magasából.

*

„Ha az ember végül egyszer elér önmaga partjaira: a fövényre, ahonnét a napkeltét és a napnyugtát látni, egyedül marad. Nincs ebben semmi rossz, meg persze jó sem, így kell lennie. Hogy miképpen, kikkel, miért indult útnak, csak akkor kap jelentőséget ismét, amikor a partról végül is visszatér. Mert kénytelen lesz visszatérni, talizmánként cipelve magával mindazt, ami a tengerből hozható; a törött csigahéjak,

reszelős kagylók, fényük vesztett kavicsok, jelentésük vesztett szavak garmadáját, amelyeket átmosott, szétmorzszolt, simára csiszolt a tenger; és hozva azt is, főleg azt, ami nem hozható, ami mindenki számára láthatatlan: a szélben forgó angyalok reményhozó emlékét.”

kép | vecteezy.com